

ALOIS RIKLIN (St. Gallen)

Donato Giannotti **Zapomniany myśliciel polityczny Renesansu z Florencji**

Przed pięciuset laty, 27 listopada 1492, urodził się Donato Giannotti, ostatni znaczący teoretyk państwa w Republice Florencji. Pierwsza pełna edycja dzieła jego życia, *Repubblica fiorentina*, ukazała się dopiero w roku 1992. Jako pełny projekt ustroju dzieło to w historii idei politycznych jest nie tylko rzadkością; stanowi w niej nowość. Zawarta w niej nauka o podziale władz nie zwróciła dotąd na siebie należytej uwagi badaczy¹.

Lekceważący stosunek, jaki republikanowi Donato Giannottiemu okazywali antyrepublikkańscy Mecyceusze, działa do dziś. Zwiedzający Florencję w roku 1992 dowiadują się na każdym kroku o pięćsetleciu śmierci Wawrzyńca Medyceusza, zwanego Il Magnifico, niestety nikt nie pamięta o pięćsetletniej rocznicy urodzin Donato Giannottiego. Kult osob. księcia zdaje się o wiele bardziej atrakcyjny od wspomnienia o dziedzictwie republikańskim. Sama Rada Europy, zobowiązana przecież do pielęgnowania demokratycznych tradycji, poświęciła swą wielką wystawę sztuki we Florencji Medyceuszom, tak jak by republikanie byli zjawiskiem marginalnym. A przecież to oni, a nie Medyceusze stworzyli brązowe bramy Baptysterium, katedrę, Bargiello, ratusz, łodzie i wiele innych. Postawili oni na ratuszowym placu Judytę, Donatellego i Dawida Michała Anioła, jako pomniki republikanizmu.

Giannottiemu nie było dane dostąpić fortuny za życia, którego połowę spędził na wygnaniu. Nie był oczywiście jedynym politykiem i politycznym myślicielem Florencji, który spotkał się z niewdzięcznością ze strony ojczystego miasta. Nie bez powodu pisał lord Byron swój wiersz pt. *Florence, Ty niewdzięcznico*. Dante — jak pamiętamy — zmarł na wygnaniu. Savonarola

¹ Życiorys Giannottiego najlepiej przedstawił R. Ridolfi, *Sommario della vita di Donato Giannotti*, w: tenże, *Opuscoli di storia letteraria e di erudizione: Savonarola, Machiavelli, Giucciardini e Giannotti*, Firenze 1942, s. 55-164; R. Starn, *Donato Giannotti, and his Epistolae*, Genève 1968

został publicznie powieszony i spalony. Machiavelli został pojmany, był torturowany i wypędzony. Francesco Giucciardini schronił się — zrozpaczony po konfiskacie jego majątności — na wsi. Jednak, podczas gdy te znane postacie przynajmniej pośmiertnie są czczone — w Santa Croce, na dworze Uffizii, w celi klasztornej czy miejscu wygnania — Giannotti'emu nie postawiono żadnego pomnika. Zaledwie jedna ulica, położona zresztą w najmniej atrakcyjnej dzielnicy miasta, nosi jego nazwisko. A na suficie w korytarzu Pałacu Uffizii można wśród niezliczonych portretów odkryć — zresztą tylko wtedy, kiedy się wytrwale szuka — dwa medaliony Giannottiego, jeden w gronie „sekreтары”, drugi pośród „pisarzy politycznych”.

1. Il segretario. Oba określenia funkcji trafnie charakteryzują dzieło życia Donato Giannottiego. „Sekreтарыwanie” było jego zawodem, zapewniającym utrzymanie. Działalność na tym polu dawała mu zarazem okazję i warunki dla zaspokajania jego pasji jako „pisarza”. Po kolei sprawował godność sekretarza posła Florencji w Wenecji, był sekretarzem Rady Dziesięciu we Florencji, w końcu — z przerwą — sekretarzem kardynała Ridolfi, kardynała de Tournon i samego papieża Piusa V.

Czasy, w których Giannotti zażywał wielkich politycznych wpływów, to lata 1527-1530, podczas których sprawował funkcję sekretarza Rady Dziesięciu w ostatniej republice florenckiej. Przed interregnum Medyceuszy w latach 1498-1512 tę samą godność piastował — jak wiadomo — Machiavelli. W roku 1527 Machiavelli ubiegał się ponownie o ten urząd, przepadł jednak w Wielkiej Radzie 555 głosami przeciwko 12. Dziesięć dni później zmarł autor *Księcia* — zbiedniały, rozgoryczony, przeklęty.

Rada Dziesięciu zajmowała się przede wszystkim bezpieczeństwem i polityką zagraniczną. Sekretarzowi przypadała tu kluczowa rola. On jeden trwał w urzędzie, podczas gdy członkowie Rady Dziesięciu byli wybierani na sześć miesięcy, golfalonier zaś — na rok. Giannottii służył wszystkim trzem golfalonierom ostatniej Republiki. Co prawda jako sekretarz nie pozostawał w blasku światła, ale za kulisami działał nader skutecznie. Wiele dokumentów nosi jego podpis. Jak jego poprzednik, Machiavelli, angażował się Giannotti intensywnie w odnowienie milicji obywatelskiej. Ledwie objął urząd, przedłożył Signorii swą koncepcję obrony w dziele *Discorso di armare la citta di Firenze* (1528)². W przeciwieństwie do Machiavellego, który myślał o milicji krajowej, koncentrował się Giannotti na propozycji milicji miejskiej. Podjęta uchwała o organizacji obrony we Florencji wspierała się w dużym stopniu na jego pomysłach.

Giannotti blisko współpracował z Michałem Aniołem, który jako zaangażowany republikanin sprawował ochotniczy nadzór nad rozbudową umocnień miasta, i który wybrany został najpierw na członka Rady Wojskowej Dziewięciu, potem zaś na przewodniczącego Rady Dziesięciu. Prawda — Michał Anioł w przypiływie paniki podczas oblężenia zdezerterował, ale po krótkim czasie

² D. Giannottii, *Opere politiche*, a cura di F. Diaz, Milano 1974, s. 167-180.

powrócił pełen skruchy, aby wytrwać aż do gorzkiego końca. Przyjaźń Giannottiego z Michałem Aniołem przetrwała tę przejściową dezercję i militarną porażkę. W jednym z listów do Luigi del Ricchio pozdrawia Michał Anioł Giannottiego i informuje go o tym, że jego sonet mu się podoba. Wraz z Riccio planował Giannotti edycję wierszy Michała Anioła. W pogrzebowych mowach na cześć Michała Anioła, Giannotti nazywany jest przyjacielem zmarłego. Również drewniany model kopuły katedry św. Piotra³ oraz popiersie Brutusa dłuta Michała Anioła przypisywane są inspiracjom Giannottiego. Moja hipoteza, wedle której w fibule, która na popiersiu Brutusa podtrzymuje togę, głowy Brutusa i Giannotti'ego tworzą jedność, wydaje się jedynie sensowna⁴, jako że sposób uczesania odpowiada jednoznacznie podobiznie Brutusa, podczas gdy profil z cofniętym czołem i skrzywionym nosem jednoznacznie nie. Los mordercy Cezara absorbował Giannottiego do końca życia. W *Dialogi de' goirni che Dante consumo nel cercare l'Inferno e'l Purgatorio* (1546) krytykuje on Dantego i nie zgadza się z Michałem Aniołem⁵. Dante umieścił Brutusa w najniższych kazamatach piekła jako arcyzdrajcę i kazał go zetrzeć w paszczy Lucyfera, co — zdaniem Giannottiego — dowodzi tylko niedostatecznej znajomości historii u Dantego. Wydaje się, że wpleciony w *Dialog* spór między Michałem Aniołem a Giannotti'm faktycznie miał miejsce. Podczas gdy Michał Anioł potępia mord tyrana, nie stanowi to dla Giannottiego przestępstwa, a jest uprawnionym czynem patriotycznym. W celu ponownego wprowadzenia do Florencji ustroju republikańskiego nie wykluczał on zamachu na książąt Medyceuszy. Jakież to myśli musiały kłębić się w głowie Giannottiego, kiedy w roku 1537 stał — jako wysłaniec republikańców-emigrantów — przed obliczem Cosima I?

Także Francesco Ferrucci został wybrany przywódcą milicji na propozycję Giannottiego. Ferrucci bił się mężnie, prowadził bitwę pod Volterra będąc ciężko ranny, z noszy. Wzięty do niewoli w ostatniej potyczce pod Pistoją został brutalnie zamordowany. Giannotti poświęcił mu krótkie epitafium⁶. Podczas gdy arystokraci opuścili tonący okręt, rozpoczęła milicja obywatelska rozpaczliwą obronę. Jednak przeciwko niegodnemu aliansowi między cesarzem i medycejskim papieżem nie mogła ona wiele począć. Z widoczną dumą napisze później Giannotti, że skoro obarczona tyloma niedostatkami republika tak dzielnie walczyła, to można sobie wyobrazić, jaką siłą dysponowałoby państwo posiadające perfekcyjnie urządzony ustrój?

³ G. V a s a r i, *La Vita di Michelangelo*, curata e commentata da P. B a r o c c h i, Miláno-Napoli 1962, vol. I, s. 103

⁴ Ch. de Tornay, *Michelangelo*, Princeton 1969-1971, vol. IV, s. 77 przypuszcza, że portret na fibuli przedstawia Giannottiego.

⁵ Najlepsza edycja została wydana przez z D. R e d i g d e C a m p o s, Firenze 1939. Argumentację por. m.in. u D. J. G o r d o n, *Giannotti, Michelangelo and the Cult of Brutus: Fritz Saxl. 1890-1948. A Volume of Memorial Essays from his Friends in England*, a cura di D. J. G o r d o n, London 1957, s. 281-296

⁶ „Sulla vita e sulle azioni di Francesco Ferrucci”, w: *Opere politiche*, t. 2, s. 433-441

Po upadku rządów republikańskich w 1530 r. został Giannotti pojmany i skazany na wygnanie przez klan Medyceuszy. Co Anna Achmatowa napisała w wierszu o losie Dantego, odnosić może się w tym samym stopniu do Giannottiego: „Także po śmierci nie powrócił wygnaniec więcej do Florencji (...)”.

2. Lo scrittore. Traktując rzecz ex post, dzieło Giannottiego jako „pisarza” wydaje się o wiele ważniejsze, niż jego „sekretarzowanie”. O ile praktyczny, polityczny czyn Giannottiego okazał się daremny, o tyle jego dzieło polityczno-naukowe posiada wartość trwałą. I tu zasługuje on na większą uwagę, aniżeli ta, którą mu dotąd poświęcano⁷. Nie dokończone dzieło młodzieńcze Giannottiego o ustroju politycznym Wenecji (*Della Repubblica de' Veneziani*, 1540) jest jedynym, którego druku — w nie mniej, niż ośmiu wydaniach, w tym w wydaniu niemieckim — się doczekał⁸. Pozostało też jedynym jego tekstem, który znany był w Europie do końca XVIII stulecia. James Harrington chwalił Giannottiego za tę książkę we wstępie do *Oceanii* (1656) jako „the most excellent describer of the Commonwealth of Venice”. Powstała ona w czasie pobytu autora w Padwie i Wenecji w latach 1525-1527. Projekt znany był w tym czasie we Florencji. Trzydziestopięcioletni autor z pewnością uchodził za autorytet w sprawach ustrojowych. Nowo wybrany gonfalonier Niccolò Capponi zamówił u niego opinię w sprawie reformy ustroju we Florencji. Przygotowany w związku z tym zamówieniem tekst *Discorso sopra il fermare il Governo di Firenze* (1527)⁹ przyniósł mu wybór na stanowisko sekretarza Rady Dziesięciu.

Wymuszony czas wolny na wygnaniu (1530-1536) był pod względem twórczym najbardziej intensywnym okresem w życiu Giannottiego. Najpierw napisał traktat *Discorso intorno alla forma della Repubblica di Firenze* (najwcześniej 1530)¹⁰. Należy on do najważniejszych źródeł odnoszących się do ustroju ostatniej republiki, pozostawionych przez jednego z uczestników zdarzeń. Potem przyszło pisanie głównego dzieła autora, *Repubblica fiorentina* (1532/34)¹¹. Może ono uchodzić za polityczny program republikańów-wygnañców. Polityczno-ustrojowe rozważania uzupełnił Giannotti poświęconym polityce zagranicznej

⁷ O Giannottim jako politycznym myślicielu por. m.in. R. von Albertini, *Das florentinische Staatsbewußtsein im Übergang von der Republik zum Prinzipat*, Bern 1955, s. 146-166; F. Gilbert, *The Venetian Constitution in Florentine Political Thought*, w: *Florentine Studies, Politics and Society in Renaissance Florence*, a cura di N. Rubinstein, London 1986, s. 463-500; J.G.A. Pocock, *The Machiavellian Moment. Florentine Political Thought and the Atlantic Republican Tradition*, Princeton 1975, s. 272-320; G. Bisaccia, *La „Repubblica fiorentina” di Donato Giannotti*, Firenze 1978; G. Cadoni, *L'Utopia repubblicana di Donato Giannotti*, Milano 1978; A. Riklin, *Donato Giannotti - ein verkannter Vordenker der Gewaltenteilung aus der Zeit der Florentiner Renaissance*, w: *Zeitschrift für Neuere Rechtsgeschichte*, 14, 1992, s. 129-161

⁸ *Opere politiche*, T. 2, s. 27-151

⁹ Ibidem, s. 157-166

¹⁰ Ibidem, s. 413-432

¹¹ D. Giannotti, *Repubblica fiorentina*, a critical edition and introduction by G. Silvano, Genève, Librairie Droz, 1990

traktatem *Discorso delle cose d'Italia* (1535)¹². Podobnie jak Machiavelli w ostatnim rozdziale *II Principe*, upominał się tu Giannotti o to, aby dla zapobieżenia panowaniu obcych, dokonać zjednoczenia całej Italii. Również komedia *II vecchio amoroso* (1536) pochodzi z tego okresu¹³. Później — z okazji politycznego przewrotu w Sienie — napisał Giannotti *Discorso spora il riordinare la Repubblica di Siena* (1532), tekst, w którym szczególnie wyraźnie zaznaczone są elementy jego nauki o podziale władz¹⁴.

Ulubieńcem Giannottiego pośród politycznych autorytetów był Arystoteles. Jako pierwszy wymienia on nazwisko Polibiusza, a to w związku z dopiero w XVI wieku odkrytą księgą szóstą jego *Historii powszechnej*. Ponadto czerpie przede wszystkim z tekstów Platona, Cyserona, Liwiusza, Dantego, Savonaroli i Machiavellego. Jego ulubionymi ustrojami były ustroje Sparty, Rzymu i Wenecji. Studiował historię ustroju Florencji i dobrze znał spuściznę po wielkiej debacie politycznej, jaka toczyła się w tym mieście za jego czasów. Ale Giannotti był umysłem niezależnym i krytycznym; nie pozwolił się zdominować przez żadnego myśliciela i przez żaden historyczny przykład. Zachował krytyczny dystans wobec spartańskiego państwa wojowników i wobec imperializmu rzymskiego, podobnie jak nie aprobował bez zastrzeżeń, pozbawionej milicji *governo stretto*, wenecjańskiej republiki szlacheckiej i niestabilnych, niedostatecznie uwzględniających ustrój republikański rządów we Florencji. Od Leonardo Bruni i Francesco Guicciardiniego różniła go koncepcja demokratycznego *stato misto*, od Savonaroli - odrzucenie zasady mieszania się kościoła do polityki (politykę należy uprawiać w ratuszu, nie zaś w klasztorze św. Marka — pisał¹⁵), od Machiavellego — milczące choć jednoznaczne odrzucenie rozdziału polityki i etyki.

3. La Repubblica fiorentina. Historia publikacji *Repubblica fiorentina*, głównego dzieła Giannottiego, piętrzyła się od przeszkód. Do ogłoszenia drukiem rękopisu z roku 1534 upłynęło 456 lat. Dopiero w 1963 r. rękopis ten odkrył Paul O. Kristeller w Biblioteca Nazionale Centrale we Florencji. Giovanni Silvano przygotował je do druku. Wreszcie w 1990 r. ukazało się w Librairie Droz w Genewie pierwsze autentyczne wydanie. W oparciu o tę edycję, a także z uwzględnieniem rękopisu z 1534. Instytut Nauk Politycznych w Szkole Wyższej St. Gallen (Hochschule für Wirtschafts-Rechts - und Politikwissenschaften) przygotowuje obecnie pierwsze niemieckojęzyczne tłumaczenie pracy. Wcześniejsze wydania Diaza (1974) i Polidoriego (1850) polegają na odpisach; pierwsze wydanie z 1721 r. było przy tym niepełne.

Dlaczego musiały upłynąć prawie dwa stulecia do ukazania się niepełnej edycji *Repubblica Fiorentina*? Prawdopodobnie wynikało to stąd, że kiedy nadzieje na przewrót we Florencji nie ziściły się a Medyceusze zaczęli umacniać

¹² *Opere politiche*, t. 2, s. 371-411

¹³ D. Giannotti, *Opere politiche e letterarie*, 2 vol., a cura di F. L. Polidori, Firenze 1850, II, s. 193-290

¹⁴ *Opere politiche*, t. 2, s. 443-445

¹⁵ *Repubblica fiorentina*, t. 11, s. 213

swe panowanie za Cosima I, dzieło mogło wydawać się przestarzałe. W końcu pisał je Giannotti nie w konwencji naukowej, a z intencją uczynienia zeń programu politycznego. Było ono — rzecz można — tajnym planem republikańców-wygnańców zbudowania, po obaleniu Medyceuszy nowej, ulepszonej republiki. Plan ten musiał być wśród florenckich republikańców poddawany z ręki do ręki, niczym *samisdad*. Świadczy o tym liczba 35 odpisów, jakie do dziś zostały odkryte. W rzeczywistości musiało ich być o wiele więcej.

Repubblica fiorentina tymczasem nie straciła swej wartości nawet przez brak praktycznego zastosowania. Więcej - w historii myśli politycznej zajmuje ona poczesne miejsce. Jest bowiem w dziejach idei rzadkością, jako że we wcześniejszych czasach znane były tylko dwa, w przybliżeniu wykończone propozycje ustroju: *Prawa (Nomoi)* Platona i *Utopia* Tomasza Morusa. Ostatnie dzieło Platona było wszakże skoncypowane z myślą o utworzeniu nowej wspólnoty na dotąd nie zamieszkaną wyspie, zaś Morus pisał o utopijnym przeciwieństwie do ustroju angielskiego, które miało być usytuowane „nigdzie”. Tymczasem *Repubblica fiorentina* Giannottiego stanowi pierwszy pełny projekt ustroju, pisany z myślą o reformie konkretnego politycznego ładu. Z tego powodu dzieło to wydaje się w historii idei nie tylko rzadkością, ale i nowością.

Jacob Burckhardt w swej *Kulturze renesansu* poddawał krytyce florenetyńskich polityków, którym wydaje się, jako by wymyślili sposób na budowę państwa odpornego na działanie okoliczności¹⁶. Widocznie nie znał on Giannottiego. Inaczej musiałby go od tego zarzutu wyłączyć, gdyż Giannotti rozwija swój projekt konstytucji z uwzględnieniem realiów historycznych, społecznych i instytucjonalnych we współczesnej sobie Florencji. A więc żadna aprioryczna konstrukcja w stylu Platona, a mądra koncepcja reformy w rodzaju propozycji Arystotelesa. Przykładowo widać to w ujmowaniu problemu praw politycznych¹⁷. Giannotti wpięrowo uzasadnia swój pomysł prawa głosowania i wyboru dla wszystkich podatników, wszelako realizm i wzgląd na społeczną akceptację nakazuje mu zadowolić się „drugim co do dobroci” rozwiązaniem, które przewiduje skromniejszy udział obywateli.

Repubblica fiorentina składa się z czterech ksiąg. W pierwszej ujmuje Giannotti cel i zasady przyjętego sposobu dowodzenia, z nauki o formach państwa wywodzi zasadę ustroju mieszanego jako najlepiej zapewniającą polityczny ład oraz uzasadnia, dlaczego Florencja posiada wszystkie warunki dla zbudowania doskonałego *stato misto*. Druga księga zawiera ostrą krytykę obu republik — z lat 1494 - 1512 oraz 1527 - 1530. W trzeciej księdze wyklada swój projekt wykończonej, dostosowanej do warunków Florencji i na podziale władzy opartej mieszanej formy rządów. Czwarta księga opisuje organizację obrony, reasumuje projekt reformy i kończy rozważaniem na temat sposobu jego wdrożenia do politycznej praktyki. Podobnie jak to czynił Machiavelli w *Discorso sopra il reformare lo stato di Firenze* (ok. 1519) widział Giannotti rozwiązanie w legalnym

¹⁶ J. Burckhardt, *Die Kultur der Renaissance in Italien*, 1943, s. 96 ff.

¹⁷ *Repubblica fiorentina*, t. 11, s. 166-169

lub nielegalnym księciu (*Principe*), który republice nada nową konstytucję. Czyżby Giannotti uważał się w najśmielszych snach sam za księcia i zbawcę swego ojczystego miasta?

Najbardziej nowatorskim aspektem w *Repubblica fiorentina* oraz w *Discorsi* z 1527 i 1552 r. jest nauka o podziale władz¹⁸.

Giannotti rozróżnia cztery funkcje państwa (wybory, ustawodawstwo, polityka zagraniczna, orzecznictwo) i trzy fazy podejmowania decyzji (*consultazione, deliberazione, esecuzione*). Ustawodawcze i zewnątrzpolityczne rozstrzygnięcia powinny być inicjowane, wypracowane, wstępnie uzgadniane i proponowane przez nielicznych (*consultazione*), potem przez wielu wybranych lub wszystkich obywateli przedyskutowane i postanawiane (*deliberazione*) i w końcu przez nielicznych specjalnie w tym celu dobranych wprowadzane w życie (*esecuzione*). Deliberacja z jednej strony, konsultacja i egzekucja z drugiej muszą być rozdzielone. Gdyż owi liczni są nieodpowiedni dla inicjowania i wykonywania, a z kolei owi nieliczni stawaliby przed pokusą nadużywania władzy, gdyby mieli moc i inicjowania, i rozstrzygania, i wykonywania. Natomiast jest dopuszczalne, a nawet celowe, aby ci sami, którzy decyzje przygotowują, mogli je także kompetentnie wykonać.

Sławne formuły nauki o podziale władz odnajdujemy zatem nie dopiero u Johna Milтона w 1649 r. (różne funkcje w różne ręce) i Johna Locke'a w 1690 r. (pokusa nadużycia władzy bez jej podziału), lecz już na początku XVI stulecia u Giannottiego. Jego koncepcja podziału władz jest przy tym o wiele bliższa rzeczywistości i bardziej praktyczna od późniejszych schematycznych rozróżnień między legislatywę, egzekutywę i judykaturę; schematów, które całe pokolenia prawników wprowadziły w błąd. Gdyż — po pierwsze — polityki zagranicznej nie można uprawiać w tych samych ramach co ustawodawstwa (co jeszcze rozważał Locke). Aforyzm Monteskiusza jest temu winien, że ład kompetencyjny na polu polityki zagranicznej w większości konstytucji — od amerykańskiej z roku 1787 poczynając — jest niestaranny lub niejasny. Po drugie, nigdy faktycznie nie było i również dziś nie jest tak, że najpierw parlament lub ogólnie mówiąc naród stanowi ustawy a następnie rząd je wprowadza w życie. Od najdawniejszych czasów o wiele częściej oczekiwano w republikach, że to rząd przewodzi, planuje, inicjuje ustawy, wypracowuje je i że ten sam rząd po uchwaleniu ustaw przez parlament (naród) jest odpowiedzialny za ich wprowadzenie w życie i zastosowanie. Rząd był zawsze czymś więcej aniżeli egzekutywą, a i parlament nigdy nie był wyłącznie legislatywą. Przewodnia i wykonawcza rola rządu w ustawodawstwie i polityce zagranicznej występuje w tak wyraźnym kształcie — wedle mojego rozeznania — tylko u Giannottiego. W późniejszych, redukcjonistycznych naukach o podziale władz gubi się ta podwójna funkcja. Gdyby Milton, Locke, Montesquieu, Madison i Kant czytali *Repubblica fiorentina* Giannotti'ego, historia nauki o podziale władzy przybrałaby najprawdopodobniej

¹⁸ Ibidem, s. 107, 147-140, 179-184; *Discorso sopra il fermare il Governo di Firenze*, t. 9, s. 159-165; *Discorso sopra il riordinare la Repubblica di Siena*, t. 14, s. 450-453.

inny przebieg. Reputacja nauki często kroczy dziwnymi drogami. Szokujące ale prawdziwe: nikt dotąd nie ocenił właściwie oryginalnego wkładu Donato Giannottiego.

DONATO GIANNOTTI — UN PENSEUR POLITIQUE MÉCONNU DE LA RENAISSANCE FLORENTINE

R é s u m é

Donato Giannotti, né le 27 novembre 1492, était le dernier penseur politique considérable de la république florentine. La première édition authentique de son oeuvre majeure „*Republica fiorentina*” a été publiée en 1990, une traduction allemande est actuellement en préparation. Ce livre, contenant une esquisse complète d’une constitution, nous persuade par sa rareté et sa nouveauté. La *Republica fiorentina* est une rareté, parce que c’était le premier projet constitutionnel après les *Nomoi* de Platon et l’*Utopia* de Thomas Morus. Elle est une nouveauté parce que c’était le premier projet constitutionnel ayant comme but la réforme politique d’une société. La *Republica fiorentina* nous montre de plus une théorie de la séparation des pouvoirs qui n’a pas encore pris en considération selon ses mérites. Giannotti y distingue quatre fonctions politiques (les élections, la législation, la politique extérieure et la juridiction) et trois périodes ou étapes de décision („consultazione”, „deliberazione”, „esecuzione”) qui se combinent dans un gouvernement mixte. La formule magique de la théorie de la séparation des pouvoirs (séparer les fonctions dans des mains différentes) se trouve déjà chez Giannotti. Mais sa théorie politique est plus réaliste et plus praticable que celle de ses successeurs comme Milton, Locke, Montesquieu, Madison ou Kant tenant compte du rôle dominant du gouvernement comme dirigeant et exécutif politique.